

KARŞILAŞTIRMALI TARİH: TARİH ÖĞRETİMİNDE YENİ BİR YAKLAŞIM

Comparative History: A New Approach in the History Teaching

Nedim YALANSIZ*

Özet

Bu makalenin konusu tarih öğretiminde yeni bir yaklaşım olarak karşılaştırmalı tarih yöntemidir. Karşılaştırmalı tarih farklı toplumlardaki kurumları ve fikirleri analiz eder. Bir karşılaştırmalı çalışma aynı zamanda farklı ülke ya da kentlerdeki bazı kurumları ya da fikirleri inceleyebilir. Aynı ülkede ya da kentte farklı zamanlardaki özellikler de karşılaştırılabilir. Uygarlıklar, kurumlar, toplumsal hareketler, devrimler, ideolojiler, üretim tarzları, kadın hareketleri, milliyetçilik, aydınlanma, azınlıklar, göçmenler vb. bir çok şey karşılaştırmalı tarihin konusudur. Karşılaştırmalı ve disiplinler arası yaklaşım öğrencileri farklı alanlarda çalışmaya ve karşılaştırmalı tezler yazmaya cesaretlendirir.

Anahtar Kelimeler: Karşılaştırmalı Tarih, Tarih Öğretimi, İnterdisipliner Yaklaşım

Abstract

This paper concerns comparative history as a new approach in the history teaching. Comparative history compares the historical institutions or ideas by seeing how they differ between societies. A comparative study could be some institutions or some ideas in different countries/cities at the same point in time, or at different times in same country/city. Civilisations, institutions, social movements, revolutions, ideologies, mode of productions, women movements, nationalism, enlightenment, minorities, immigrants etc. are all examples of comparative history. Training in comparative and interdisciplinary approach encourages its students to work in variety fields and to write comparative dissertations.

Key Words: Comparative History, History Teaching, Interdisciplinary Approach

Türkiye için hala çok yeni olan “Karşılaştırmalı Tarih” kavramı ile ilk kez, **Tarih ve Tarihçi-Annales Okulu İzinde** adlı kitapta yer alan Marc Bloch’un “*Avrupa Toplumlarının Karşılaştırmalı Tarihi İçin*” adlı makalesinde karşılaşmıştım. Bloch, adı geçen makalesinde karşılaştırmalı yöntemi açıklarken; toplumların benzerlikleri ile farklılıklarının incelenmesinin yanında, zaman ve mekan bakımından yakın ülkelerle bu açılarından uzak ülkelerin karşılaştırılması gerektiğini söylemekte, tarihçilere bu yaklaşımların hepsini uygulamalarını tavsiye etmektedir¹. Bloch, tarihçileri alışkanlıklarını değiştirmemekle suçlamakta, “karşılaştırmalı tarih” yöntemini tarih felsefesinin ya da genel sosyolojinin bir bölümü olarak gördükleri için eleştirmektedir. Karşılaştırmalı tarih yaklaşımının bir çok beşeri bilim alanında eskiden beri uygulandığını belirtmekte, özellikle alanı olan Orta Çağ tarihinden örnekler vererek tarih yazıcılarına ışık tutarken, bu yöntemin tarih öğretim programlarına bir an önce girmesi gerekliliğinden de söz etmektedir².

Türkiye’de “Karşılaştırmalı Tarih” yaklaşımının tarih öğretimine girebilmesi için öncelikle bir literatürün oluşması gerekliydi. Karşılaştırmalı literatür yurt dışında bile 1960’lardan sonra artmaya başladı, özellikle tarihsel sosyologlar karşılaştırmalı yöntemi kullandı. Tarihçiler ise yine ilgisizdi.

Princeton Üniversitesi’nden tarihçi Cyril Edwin Black’in **Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri** adlı çalışmasının Türkiye’de 20 yıl sonra 1986’da yayımlanması da karşılaştırmalı yaklaşımın Türk tarihçiliğini etkilemesi açısından çok önemliydi Cyril E. Black bu çalışmada karşılaştırmalı tarih yöntemine uzunca bir bölüm ayırmaktaydı. Bloch’un yöntemine ilgisizlikle ilgili eleştirilerini tekrarlıyordu. Ama o da meslekten tarihçilere karşılaştırmalı yöntemi sorunlarıyla, ya da kendisinin deyişiyle “tuzaklarıyla” anlatmayı kendisine görev edinmişti³.

* Yrd. Doç. Dr. , D.E.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi.

¹ Peter Burke, **Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu**, Çev: Mehmet Küçük, Doğu-Batı Yay., Ankara, 2002, s.47-48.

² 1928 yılında yayımlanmasına rağmen bu makale bize hala “karşılaştırmalı tarih” yöntemi hakkında temel ipuçları vermeyi sürdürmektedir. Bkz., **Annales Okulu İzinde Tarih ve Tarihçi**, der. Ali Boratav, Alan Yay., I. Baskı, İstanbul, 1985, ss.20-49.

³ Cyril Edwin Black, **Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri**, Verso yay., 2.Baskı, Ankara, 1989, ss.43-61. (İngilizce baskısı için bk. Cyril Edwin Black, **The Dynamics of Modernization: A Study in Comparative History**, 1966, New York: Harper & Row).

1989'da Türkçeye çevrilen tarihsel sosyologların “*karşılaştırmalı araştırmanın örnek bir uygulaması*” olarak gördükleri Barrington Moore'un, **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri** adlı çalışması belki daha geç tarihlerde de olsa sosyologların ve tarihçilerin ilgisini çekecekti⁴.

Bu iki çalışmanın ardından Peter Burke'in **Tarih ve Toplumsal Kuram** adlı kitabı Türkçede yayımlandı. Yöntem konusunda önemli eksiklerimizin farkına varmamızı sağlayan bu kitapta da karşılaştırmalı yöntem çok açıklayıcı bir şekilde anlatılıyordu⁵.

Türkiye'de “karşılaştırmalı tarih” metodu üzerine yazılmış makale ya da kitap bulmak oldukça zordur. Ahmet Öncü'nün **Sosyoloji ya da Tarih-İbn-i Haldun ve Mukaddime Üzerine Bir İnceleme**(1993) adlı kitabının “Sonuç yerine ya da ‘Mukaddime’: Tarihsel Sosyolojiye Karşı Sosyolojik Tarih” başlıklı bölümü, Ferdan Ergut'un “*Sosyal Bilimlerde Tartışma Ortamının Kurgulanması ve Tarihsel Sosyolojinin İmkânları*”(Toplum ve Bilim, Sayı:91, Kış 2001-2002) adlı makalesi, İlhan Tekeli'nin **Tarih Yazımı Üzerine Düşünmek** kitabında “*Tarih ve Karşılaştırmalı Toplumsal Araştırmalar*” başlıklı bölüm dışında bu konuyla ilgili yaklaşım ve yöntem sorunları üzerine yerli literatür bulunmamaktadır.

Türkiye'de literatür eksikliği konusunda asıl farkındalık Theda Skocpol'un hazırladığı **Tarihsel Sosyoloji**(1999) ve yine onun yazdığı **Devletler ve Toplumsal Devrimler-Fransa, Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi**(2004) gibi önemli kitapların Türkçeye çevrilmesinden sonra ortaya çıktı. Tarih Vakfı'nın Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde 26-28 Ekim 2005 tarihleri arasında düzenlediği “*Tarihsel Sosyoloji: Stratejiler, Problemler ve Paradigmalar*” başlıklı Tarih Vakfı 5. Uluslararası Tarih Kongresi, “Tarihsel Sosyoloji” ve “Karşılaştırmalı Tarih” kavramının Türkiye tarihçiliğini hızla etkileyeceğini gösteriyordu⁶. Tam da bu kongrenin yapıldığı tarihlerde, “Karşılaştırmalı Tarih” adıyla bir doktora programı, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Bölüm Başkanı Yrd.Doç.Dr. Hakkı UYAR tarafından hazırlanarak öğretime açıldı. Adı “Karşılaştırmalı Tarih” olmasa da inter-disipliner doktora programları vardı ancak bu yeni program özellikle ders adları ve içeriklerini tamamıyla “Karşılaştırmalı Tarih” yaklaşımına göre hazırlayan ilk doktora programı olma özelliğini taşımaktadır. Bu program hazırlanırken dünyadaki örnekleri incelenmiştir⁷.

Dünya'da özellikle lisansüstü öğretiminde “Karşılaştırmalı Tarih” adıyla programlar mevcut. Özellikle Sosyoloji ve Siyaset Bilimi Bölümleri “karşılaştırmalı tarih metodları” adlı derslere öğretim programlarında yer verirken, Avrupa ve Amerika üniversitelerinin bir çoğunda Tarih bölümleri “Karşılaştırmalı Tarih” adıyla yüksek lisans ve doktora programları açmış durumdadır.

İngiltere'de Glasgow'daki Strathclyde Üniversitesi Tarih Bölümü, Amerika'daki Central Michigan Üniversitesi ile işbirliği içerisinde “Karşılaştırmalı Tarih” yüksek lisans programı açmıştır. Bu programa kayıt yaptıran İngiliz öğrenciler bir yıl Central Michigan Üniversitesi'nde “karşılaştırmalı tarihsel analiz” teknikleri ve araştırma yöntemleri üzerine dersler görebiliyorlar, programa başvuran Amerikalı öğrenciler ise ilk yıl Central Michigan Üniversitesi'nde, ikinci yıl ise Stratclyde Üniversitesi'nde öğrenimlerine devam edebiliyorlar. Ayrıca bu programdan mezun olanlar için “Karşılaştırmalı Tarihsel Çalışmalar” doktora programı da mevcut⁸.

Utrecht Üniversitesi Sanat ve Toplum Bilimleri Fakültesi tarafından hazırlanan “Karşılaştırmalı Tarih” yüksek lisans programı genel tarih konularını kültürler arası ve disiplinler arası yöntemlerle

⁴ Barrington Moore, **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri**, çev: Şirin Tekeli-Alaeddin Şenel, I. Baskı, Verso Yay., Ankara, 1989(II. Baskı İmge Yay., Ankara, 2003). (İngilizce baskısı için Barrington Moore, **Social Origins of Dictatorship and Democracy**, 1966, Boston: Beacon Pres. Bu kitap da 23 yıl sonra Türkçeye çevrilmiştir.)

⁵ Peter Burke, **Tarih ve Toplumsal Kuram**, Tarih Vakfı Yurt yay., I. Baskı, İstanbul, 1994. (II. Baskı, 2000; III. Baskı, 2005).

⁶ Tarihsel Sosyoloji'nin tarih, sosyoloji ve siyaset bilimine kazandırdıklarını inceleyen kongre'ye ABD, Avrupa ve Türkiye'den şu akademisyenler katılmıştır: Yrd. Doç. Fethi Açikel, Doç. Dr. Karen Barkey, Prof. Dr. Halil Bertay, Prof. Dr. Mounia Bennani-Chraïbi, Dr. Hélène Combes, Yrd. Doç. Dr. Ferdan Ergut, Prof. Dr. Jeff Goodwin, Doç. Dr. Michael Hanagan, Prof. Dr. Huricihan İslamoğlu, Prof. Dr. Çağlar Keyder, Yrd. Doç. Dr. Yonca Köksal, Prof. Dr. Gérard Noiriel, Prof. Dr. Michel Offerlé, Beyza Şahin, Prof. Dr. Mete Tunçay, Dr. Alexandre Toumarkine, Prof. Dr. François Georgeon ve Prof. Dr. Jean Gabriel Contamin. Bu kongrenin bildirileri **Tarihsel Sosyoloji-Stratejiler, Sorunsallar ve Paradigmalar**, Derleyen: Ferdan Ergut-Ayşen Uysal, Dipnot Yay., Ankara, 2009, adıyla kitap olarak yayımlanmıştır.

⁷ Bu programdaki bazı dersler şunlardır: “Karşılaştırmalı Devrimler ve Modernleşme Hareketleri”; “Karşılaştırmalı Tarih Yöntemleri, Teori ve Yaklaşımlar”, “Karşılaştırmalı İktisadi Doktrinler Tarihi”, “Balkanlar ve Milliyetçilik”, “Karşılaştırmalı Demokrasi Tarihi” vd. için bk. <http://www.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=7843>, (erişim: 23.09.2005)

⁸ <http://www.strath.ac.uk/history/pg-info/ref0001-comparative.htm>. (erişim: 23.09.2005)

incelemeyi amaçlayan bir yaklaşımı benimsemekte ve buna göre derslerin konularını ve dönemlerini karşılaştırmalı tarih yaklaşımıyla belirlemektedir⁹.

Barcelona Autonomia(Özerk) Üniversitesi, “*Karşılaştırmalı Tarih, 16. ve 20. Yüzyıl*” adlı yüksek lisans programı açmıştır. Programda “*Modern Tarih: Düşünce, Teori ve Yöntemler*” gibi yöntem derslerinden başka “*20. Yüzyıl Siyasal Kültürleri: Faşizm, Komünizm, Demokrasi*”, “*Günümüz Çatışmalarının Kökenleri: Modern Dünya’da Berberiler, Araplar, Yahudiler, ve Türkler*”, “*Özgürlüğün Tarihi: Avrupa ve Atlantik Dünyası, 18. ve 20. Yüzyıl*”, “*Erken Modern Dönemde Din, Kültür ve Kimlikler*”, “*Toplum, Millet ve Milliyetçilikler*” gibi karşılaştırmalı dersler mevcuttur¹⁰.

Sosyal bilimler, tarih ve tarih merkezli toplum bilimleri alanında inter-disipliner eğitim ve araştırmalar yapan California Üniversitesi Davis Tarih-Toplum ve Kültür Merkezi(CHSC), “*Toplumsal Kuram ve Karşılaştırmalı Tarih*” adıyla şimdilik bu üniversitenin tarih, coğrafya, siyaset bilimi, sosyoloji, antropoloji, karşılaştırmalı edebiyat, kültürel çalışmalar, iktisat, ingilizce bölümlerinde doktora yapan öğrencilerine inter-disipliner eğitim olanağı sağlayan aynı anda ikinci bir doktora programına devam etme şansı veren bir doktora programı açmıştır. Ayrıca bu öğrencilerin doktora diplomalarına “*Toplumsal Kuram ve Karşılaştırmalı Tarih*” alanında doktora derecesini aldığı kaydedilecektir¹¹.

Washington Üniversitesi Tarih Bölümü de lisansüstü programlarında interdisipliner ve karşılaştırmalı yaklaşımı benimsemiştir. Öğrenciler Birleşik Devletler, Asya, Latin Amerika, Ortadoğu, Avrupa, Afrika ve Rusya olmak üzere birçok bölge ve “*Karşılaştırmalı Cinsiyet*”, “*Karşılaştırmalı Sömürgecilik*”, “*Karşılaştırmalı Etnisite ve Milliyetçilik*” ve “*Tarihçilik*” gibi çok çeşitli alanlarda dersler görebilmekte ve çalışma alanları belirleyebilmektedirler¹².

Amerika’daki Brandeis Üniversitesi Tarih Bölümü “*Karşılaştırmalı Tarih*” alanında yüksek lisans ve doktora programlarına sahiptir. Lisansüstü programlarının amaçları açıklanırken ilk amaç olarak; en ince ayrıntılarına kadar tek bir ülke üzerine çalışmaktansa, ulusal sınırları aşan daha geniş kapsamlı çalışmalar yapmalarını, karşılaştırmalı yöntemle benzer olanı, özgün olanı belirleyerek, daha genel modeller hakkında sonuçlara varmalarını sağlamak olduğu, esasen Avrupa odaklı çalışmalar beklenmesine rağmen, daha geniş kapsamlı ve diğer bölgeleri de içerecek şekilde teşvik etmeyi amaçladıkları belirtilmektedir¹³.

Yine Amerika’da William & Mary Koleji “*Karşılaştırmalı Tarih*” adıyla bir yüksek lisans programı seçeneği sunmaktadır. Tarihçilik, araştırma metodları ve “*Karşılaştırmalı Devrimler*”, “*Tarih ve Bellek*”, “*Atlantik Dünyası*”, “*İrk*”, “*Kölelik*”, “*İmparatorluklar ve Emperyalizm*”, “*Milletler ve Milliyetçilik*” ve “*Cinsiyet ve Cinsellik*” gibi ulusal sınırları aşan konularda dersler içeren bir program niteliğindedir¹⁴.

New Jersey Rutgers Üniversitesi Tarih Bölümü “*Karşılaştırmalı ve Global Tarih*” lisansüstü programı Amerika’dan bir başka örnektir. Program, “*Kölelik*”, “*İrk*”, “*emperyalizm*”, “*milliyetçilik*”, “*göç*”, “*azınlıklar*” gibi birçok konuda dersler ve çalışma alanları sunmaktadır¹⁵.

UCLA(University California at Los Angeles) Üniversitesi, 1987 Sonbaharında, “*Toplumsal Kuram ve Karşılaştırmalı Tarih Merkezi*” açmıştır. Merkezin amacı toplumsal kuram geliştirmeyi teşvik etmek ve karşılaştırmalı tarih alanında teorik bilgiler vermektir. Bununla ilgili olarak her yıl çeşitli konularda seminerler verilmekte ve bildiriler sunulmaktadır. Bu bildiriler yayımlanmaktadır. Merkezin yönetim kurulu tarihçiler, sosyologlar ve siyaset bilimcilerden oluşmaktadır. Robert Brenner, Perry Anderson, Carlo Ginzburg gibi ünlü tarihçiler yönetim kurulundadır¹⁶.

Türkiye’de Koç Üniversitesi ve Dokuz Eylül Üniversitesi’nde “*karşılaştırmalı tarih*” yüksek lisans programları açılmıştır. Yeni açılacak doktora ve yüksek lisans programlarında, ders programları dünyadaki örneklerinde olduğu gibi karşılaştırmalı yaklaşımda olmalı, karşılaştırmalı tarih teorisini, yöntemini ve yaklaşımlarını anlatan dersler bulunmalı ve tezlerde karşılaştırmalı yöntem uygulanmalıdır.

⁹ <http://www.masters.uu.nl/index.cfm/site/Masters/pageid/19B1BF5F-20-5DD2-53>.(erişim: 23.09.2005)

¹⁰ <http://www.uab.cat/servlet/Satellite/studying/official-master-s-degrees/general-information/comparative-history-16th-20th-century-1096480962610.html?param1=1096480110184>.

¹¹ <http://chsc.ucdavis.edu/STCHprogram.html>. (erişim: 23.09.2005)

¹² <http://depts.washington.edu/history/studying/graduate/> (erişim: 30.06.2009)

¹³ <http://www.brandeis.edu/departments/history/grad/ma-comparative.html>;
<http://www.brandeis.edu/departments/history/grad/phd-comparative.html>. (erişim: 30.06.2009)

¹⁴ <http://www.wm.edu/as/history/gradprogram/macmparative/index.php>.

¹⁵ <http://history.rutgers.edu/graduate/programcompglobal.htm>. (23.09.2005)

¹⁶ <http://repositories.cdlib.org/cstch/>

Derslerde ve tezlerde neler karşılaştırılabilir:

İngiliz Ulusal Tarih Enstitüsü'nün web sayfasında "Karşılaştırmalı Tarih" açıklanırken, Weber'in yaptığı gibi farklı sistemlerin, Marx'ın yaptığı gibi farklı toplum tiplerinin ya da Arnold Toynbee'nin yaptığı gibi farklı uygarlıkların karşılaştırması yapılabilir denmektedir. Örneğin farklı Avrupa ülkelerindeki işçi sendikalarının aynı dönemdeki gelişim süreçlerini ya da bir ülkenin farklı dönemlerdeki işçi sendikalarının gelişimi karşılaştırılabilir. Bu gibi karşılaştırmalı çalışmalarda çok sayıda değişkeni kontrol etmek zorunluluğu vardır. Farklı iki ülkenin aynı dönemdeki ekonomik gelişmeleri çok farklı seviyeler gösterebilir¹⁷. D.E.Ü. Karşılaştırmalı Tarih Doktora Programında Gülsüm Tütüncü Esmer, **Türkiye'de ve İngiltere'de Sendikacılığın Gelişimi(1945-1980) Karşılaştırmalı Bir İnceleme** adlı bir tez hazırlamaktadır

Theda Skocpol'un 1789 Fransa'sını, 1917 Rusya'sını ve 1911 Çin'ini karşılaştırdığı incelemesi¹⁸ ya da Misagh Parsa'nın **Devlet, İdeoloji ve Devrim: İran, Nikaragua ve Filipinler Devrimlerinin Karşılaştırmalı Analizi** örneğinde olduğu gibi devrimler karşılaştırılabilir. Taner Timur Hoca'nın danışmanlığında hazırlanan Esra Atalı'nın **1905 Rus Devrimi ile 1908 Jöntürk Devrimi'nin Karşılaştırmalı Bir İncelemesi** adlı tezi bu konuda Türkiye'deki ilk örneklerdendir. Tezin son bölümü Rusya ve Osmanlı imparatorluklarının geleneksel yönetim yapılarının karşılaştırması, Rus ve Osmanlı modernleşmesinin karakteristik özellikleri ve itici güçleri üzerine bir değerlendirme, 19.yüzyılda Rus ve Osmanlı imparatorluklarının sosyo-ekonomik yapılarının dönüşüm süreçlerinin karşılaştırması, muhalif siyasal hareketler üzerine bir karşılaştırma ve 1905 Rus ve 1908 Jöntürk devrimleri'nin oluşum ve örgütlenme karakterleri üzerine bir karşılaştırmayı içermektedir.

Yine Sömürgecilik hareketlerinin karşılaştırılması, karşılaştırmalı tarih ders programlarında en çok yer alan konudur. Bu konuda tezler verilebilir¹⁹.

Kentlerin karşılaştırması yapılabilir. Max Weber, bir tartışmasında bir tarihçiye: "*Tarihin, diyelim ki Ortaçağ şehrinde neyin özgül olduğunu ortaya koyması gerektiğinde kesinlikle anlaşıyoruz; fakat bu ancak, biz önce diğer şehirlerde (antik, Çinli, İslami)neyin eksik olduğunu bulursak olanaklıdır*" demektedir. Burada karşılaştırma yönteminin neyin özgün olduğunu neyin olmadığını görme imkanı sağladığını ifade etmektedir²⁰. Evet benzer iki kent karşılaştırılırken bir çok özgünlük ve benzerlik ortaya çıkarılabilir. Meera Kosambi ve John E. Brush yazdıkları "Three Colonial Port Cities in India"(Hindistan'da Üç Koloni Liman Şehri) ve Zoltán Biedermann yazdığı "Colombo versus Cannanore: Contrasting Structures of Two Colonial Port Cities(1500-1700)"(Kolombo, Kannur'a Karşı: İki Koloni Liman Şehrinin Yapılarının Karşılaştırması" adlı makalelerde olduğu gibi liman kentleri karşılaştırılabilir²¹.

Modernleşme Hareketlerinin karşılaştırılması ise hem sosyologlar hem tarihçiler tarafından sıkça çalışılan örneklerdir. Tarihçi Cyril Edwin Black'in **Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri** adlı çalışması karşılaştırmalı yöntemin uygulandığı en önemli örneklerdendir.

Eisenstadt'ın **The Political Systems of Empires**(1963)(İmparatorlukların Siyasal Sistemleri) adlı eserinde olduğu gibi siyasal sistemler karşılaştırmalı incelenebilir²².

Clifford Geertz, **İslam Observed: Religious Development in Morocco and Indonesia**(1971)(Gözlemlenen İslamiyet: Fas ve Endonezya'da Dinsel Gelişme) olduğu gibi coğrafi olarak iki uç noktadaki iki İslam ülkesinde din hareketinin gelişimini karşılaştırmıştır. Bu araştırma da karşıtlıkların karşılaştırılmasına güzel bir örnektir²³.

¹⁷ http://www.history.ac.uk/makinghistory/themes/comparative_history.html.

¹⁸ Theda Skocpol, **Devletler ve Toplumsal Devrimler-Fransa, Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi**, İmge Yay., İstanbul, 2004.

¹⁹ Ali Bilgenoğlu'nun D.E.Ü. Karşılaştırmalı Tarih Doktora Programında hazırladığı **İngiliz Sömürgeciliğinin Mısır ve Sudan Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi** başlıklı tezi Hindistan örneğini göz ardı etmeden aynı coğrafyada farklı iki örneğin karşılaştırmasını yapmayı amaçlamaktadır.

²⁰ Burke, **Tarih ve Toplumsal Kuram**, s.22.

²¹ Meera Kosambi and John E. Brush, "Three Colonial Port Cities in India", **Geographical Review**, S: 78, No. 1 (Ocak., 1988), ss. 32-47.; Zoltán Biedermann, "Colombo versus Cannanore: Contrasting Structures of Two Colonial Port Cities (1500-1700)", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, Volume 52, Number 3, 2009, ss. 413-459; Neslihan Ünal'ın D.E.Ü. Karşılaştırmalı Tarih Doktora Programında hazırladığı **17.Yüzyılda İzmir ve Selanik Liman Kentlerinin Gelişim Süreçlerinin Karşılaştırmalı Analizi** adlı tez çalışması da bu konudaki çalışmalara örnek oluşturacaktır.

²² Black, a.g.e., s.201.

²³ **Tarihsel Sosyoloji**, ed. Theda Skocpol, Tarih Vakfı Yurt Yay.,(I. Baskı, 1999), 2.Baskı, İstanbul 2002., s.373.

Charles Tilly'nin, Louise ve Richard Tilly ile birlikte yazdıkları **The Rebellious Century 1830-1930** (1975) (İsyankar Yüzyıl) adlı eserde genel bir siyasal çatışma modelini 1830-1930 yıllarını kapsayan dönemde Fransa, İtalya ve Almanya'ya uygulamalar ve kolektif toplumsal eylemlerin nedenlerini açıklamaya çalışırlar²⁴.

Kurumlar, üretim tarzları, kadın hareketleri, göç hareketleri, azınlıklar, milliyetçilikler, kölelik, soyluluk, evlilik, miras, anayasal süreçler, ekonomik değişimler, kültürel değişimler, toplumsal hareketler, zihniyetler, ideolojiler vb. birçok şey karşılaştırmalı incelemenin konusu olabilir.

Karşılaştırmalı Tarih yaklaşımının öğretim programlarına girmesi, karşılaştırmalı tarih yöntemlerinin uygulandığı yeni çalışmaların ortaya çıkması Türk tarihçiliğine yeni bir ivme kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Annales Okulu İzinde Tarih ve Tarihçi, der. Ali Boratav, Alan yay., I. Baskı, İstanbul, 1985.

Black Cyril Edwin, **Çağdaşlaşmanın İtici Güçleri**, Verso yay., 2.Baskı, Ankara, 1989.

Biedermann Zoltán, "Colombo versus Cannanore: Contrasting Structures of Two Colonial Port Cities (1500-1700)", **Journal of the Economic and Social History of the Orient**, Volume 52, Number 3, 2009, ss. 413-459.

Burke Peter, **Tarih ve Toplumsal Kuram**, Tarih Vakfı Yurt yay., I. Baskı, İstanbul, 1994. (II. Baskı, 2000; III. Baskı, 2005).

Burke Peter, **Fransız Tarih Devrimi: Annales Okulu**, Çev: Mehmet Küçük, Doğu-Batı yay., Ankara, 2002.

Ergut Ferdan, "Sosyal Bilimlerde Tartışma Ortamının Kurgulanması ve Tarihsel Sosyolojinin İmkânları", **Toplum ve Bilim**, Sayı:91, Kış 2001-2002, ss.213-228.

Kosambi Meera and Brush John E. , "Three Colonial Port Cities in India", **Geographical Review**, S: 78, No. 1 (Ocak., 1988), ss. 32-47

Moore Barrington, **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri**, çev: Şirin Tekeli-Alaeddin Şenel, I. Baskı, Verso yay., Ankara, 1989(II. Baskı İmge Yay., Ankara, 2003).

Öncü Ahmet, **Sosyoloji ya da Tarih-İbn-i Haldun ve Mukaddime Üzerine Bir İnceleme**, Öteki Yay., Ankara, 1993.

Skocpol Theda, **Devletler ve Toplumsal Devrimler-Fransa, Rusya ve Çin'in Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi**, İmge yay., İstanbul, 2004.

Tarihsel Sosyoloji, ed. Theda Skocpol, Tarih Vakfı Yurt Yay.,(I. Baskı, 1999), 2.Baskı, İstanbul 2002.

Tarihsel Sosyoloji-Stratejiler, Sorunsallar ve Paradigmalar, der.Ferdan Ergut- Ayşen Uysal, Dipnot Yay., Ankara, 2009.

Tekeli İlhan, **Tarih Yazımı Üzerine Düşünmek**, Dost Kitabevi Yay., Ankara, 1998.

İnternet

<http://www.deu.edu.tr/DEUWeb/Icerik/Icerik.php?KOD=7843>, (erişim: 23.09.2005)

<http://www.strath.ac.uk/history/pg-info/ref0001-comparative.htm>. (erişim: 23.09.2005)

<http://www.masters.uu.nl/index.cfm/site/Masters/pageid/19B1BF5F-20-5DD2-53>.(erişim: 23.09.2005)

<http://www.uab.cat/servlet/Satellite/studying/official-master-s-degrees/general-information/comparative-history-16th-20th-century-1096480962610.html?param1=1096480110184>.

<http://chsc.ucdavis.edu/STCHprogram.html>. (erişim: 23.09.2005)

<http://depts.washington.edu/history/studying/graduate/> (erişim: 30.06.2009)

<http://www.brandeis.edu/departments/history/grad/ma-comparative.html>; <http://www.brandeis.edu/departments/history/grad/phd-comparative.html>. (erişim: 30.06.2009)

<http://www.wm.edu/as/history/gradprogram/mac comparative/index.php>.

<http://history.rutgers.edu/graduate/programcompglobal.htm>. (23.09.2005)

<http://repositories.cdlib.org/cstch/>

http://www.history.ac.uk/makinghistory/themes/comparative_history.html

²⁴ A.g.e., s.369.

Tezler

Atalı Esra, **1905 Rus Devrimi ile 1908 Jöntürk Devrimi'nin Karşılaştırmalı Bir İncelemesi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Bilgenoğlu Ali, **İngiliz Sömürgeciliğinin Mısır ve Sudan Örneğinde Karşılaştırmalı Bir Çözümlemesi** , D.E.Ü. S.B.E. Karşılaştırmalı Tarih Doktora Programı (Halen devam etmekte)

Esmer Gülsüm Tüttüncü, **Türkiye'de ve İngiltere'de Sendikacılığın Gelişimi(1945-1980) Karşılaştırmalı Bir İnceleme**, D.E.Ü. S.B.E. Karşılaştırmalı Tarih Doktora Programı, (Halen devam etmekte)

Ünal Neslihan, **17.Yüzyılda İzmir ve Selanik Liman Kentlerinin Gelişim Süreçlerinin Karşılaştırmalı Analizi**, D.E.Ü. S.B.E: Karşılaştırmalı Tarih Doktora Programı (Halen devam etmekte)